

Vec C-501/20

**Zhrnutie návrhu na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 98 ods. 1
Rokovacieho poriadku Súdneho dvora**

Dátum podania:

6. október 2020

Vnútroštátny súd:

Audiencia Provincial de Barcelona

Dátum rozhodnutia vnútroštátneho súdu:

18. september 2020

Odvolateľka:

M P A

Odporca v odvolacom konaní:

LC D N M T

PRACOVNÝ DOKUMENT

Predmet konania vo veci samej

Návrh na rozvod a zrušenie majetkového režimu manželov, ktorého súčasťou sú aj žalobné návrhy týkajúce sa starostlivosti o maloleté deti a rodičovské práva a povinnosti vo vzťahu k nim a žalobné návrhy týkajúce sa priznania výživného na deti a úpravy užívania nehnuteľnosti, v ktorej bývala rodina, nachádzajúcej sa v Togu.

Predmet a právny základ návrhu na začatie prejudiciálneho konania

Návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, ktorého predmetom je žiadosť o výklad článkov 3 a 8 a prípadne článkov 6, 7 a 14 nariadenia Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000 (Ú. v. EÚ L 338, 2003, s. 1; Mim. vyd. 19/006, s. 243), a článku 3 a prípadne článku 7 nariadenia Rady (ES) č. 4/2009 z 18. decembra 2008 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti (Ú. v. EÚ L 7, 2009, s. 1).

Prejudiciálne otázky

1. Ako sa má vykladať pojem „obvyklý pobyt“ uvedený v článku 3 nariadenia č. 2201/2003 a v článku 3 nariadenia č. 4/2009 v prípade osôb, ktoré sú štátnymi príslušníkmi niektorého členského štátu a zdržiavajú sa v treťom štáte z dôvodu úloh, ktorými sú poverené ako zmluvní zamestnanci EÚ, a ktoré majú v tomto treťom štáte priznané postavenie diplomatických zástupcov Európskej únie, ak ich pobyt v uvedenom štáte súvisí s plnením ich úloh, ktoré vykonávajú pre Úniu?
2. V prípade, ak by na účely článku 3 nariadenia č. 2201/2003 a článku 3 nariadenia č. 4/2009 určenie obvyklého pobytu manželov záviselo od ich štatútu zmluvných zamestnancov Európskej únie v treťom štáte, aký vplyv by mal obvyklý pobyt manželov na určenie obvyklého pobytu maloletých detí podľa článku 8 nariadenia č. 2201/2003?
3. V prípade, ak sa konštatuje, že maloletí nemajú obvyklý pobyt v tomto treťom štáte, možno na účely určenia obvyklého pobytu podľa článku 8 nariadenia č. 2201/2003 vziať do úvahy väzbu založenú na štátnej príslušnosti matky, jej pobyt v Španielsku pred uzavretím manželstva, španielsku štátnu príslušnosť maloletých detí a ich narodenie v Španielsku?

4. V prípade, ak sa určí, že obvyklý pobyt rodičov a maloletých sa nenachádza v členskom štáte, vzhľadom na to, že podľa nariadenia č. 2201/2003 neexistuje žiadny iný členský štát, ktorý by mal právomoc rozhodnúť o žalobných návrhoch, bráni okolnosť, že odporca je štátnym príslušníkom členského štátu, uplatneniu ustanovenia o zostatkovej právomoci, ktoré sa nachádza v článkoch 7 a 14 nariadenia č. 2201/2003?
5. V prípade, ak sa určí, že obvyklý pobyt rodičov a maloletých sa nenachádza v členskom štáte, ako sa má na účely určenia výživného na deti vykladať *forum necessitatis* v zmysle článku 7 nariadenia č. 4/2009 a najmä ktoré podmienky musia byť splnené na to, aby sa konštatovalo, že konanie sa nemôže riadne začať alebo uskutočniť v treťom štáte, ktorý má so sporom úzku väzbu (v tomto prípade v Togu)? Je potrebné, aby účastník konania preukázal, že neúspešne podal alebo sa pokúsil podať návrh na začatie konania v uvedenom štáte, a predstavuje štátna príslušnosť niektorého z účastníkov konania dostatočnú väzbu s členským štátom?
6. V prípade, akým je tento, v ktorom manželia majú silné väzby s členskými štátmi (štátna príslušnosť, predchádzajúci pobyt), ak na základe uplatnenia ustanovení uvedených nariadení nemá právomoc žiadny členský štát, je to v rozpore s článkom 47 Charty základných práv?

Uvádzané právne predpisy Únie

Nariadenie č. 2201/2003, články 3, 6, 7, 8 a 14.

Nariadenie č. 4/2009, články 3 a 7.

Nariadenie Rady (EÚ) 2016/1103 z 24. júna 2016, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti právomoci, rozhodného práva a uznávania a výkonu rozhodnutí vo veciach majetkových režimov manželov (Ú. v. EÚ L 183, 2016, s. 1).

Charta základných práv Európskej únie, článok 47.

Uvádzané vnútroštátne právne predpisy

Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial (organický zákon č. 6/1985 z 1. júla o súdnej moci; BOE č. 157 z 2. júla 1985; ďalej len „LOPJ“) – predpis, ktorý určuje právomoc španielskych súdov

I) Podľa článku 22c tohto zákona španielske sudy v zásade majú právomoc:

– písmeno c) – vo veciach osobných a majetkových vzťahov medzi manželmi, neplatnosti manželstva, rozluky a rozvodu a ich zmien, pokiaľ nemá právomoc žiadny iný zahraničný súd, ak obaja manželia majú obvyklý pobyt v Španielsku v čase podania návrhu alebo ak mali v Španielsku posledný obvyklý pobyt a jeden

z nich tam má pobyt, alebo ak má odporca obvyklý pobyt v Španielsku alebo v prípade návrhu podaného so vzájomným súhlasom, ak má v Španielsku pobyt jeden z manželov, alebo ak mal navrhovateľ aspoň jeden rok pred podaním návrhu obvyklý pobyt v Španielsku alebo ak je navrhovateľ španielskym štátnym príslušníkom a aspoň šesť mesiacov pred podaním návrhu má obvyklý pobyt v Španielsku, ako aj v prípade, ak sú obaja manželia španielskymi štátnymi príslušníkmi,

– písmeno d) – vo veciach rodičovstva a vzťahov medzi rodičmi a deťmi, ochrany maloletých a rodičovských práv a povinností, ak má dieťa alebo maloletý v čase podania návrhu obvyklý pobyt v Španielsku alebo navrhovateľ je španielskym štátnym príslušníkom alebo má v Španielsku obvyklý pobyt alebo v každom prípade pobyt aspoň šesť mesiacov pred podaním návrhu.

II) Podľa článku 22g tohto zákona:

Španielske súdy nemajú právomoc v prípadoch, v ktorých kritériá právomoci stanovené v španielskych zákonoch neurčujú uvedenú právomoc; španielske súdy sa však nemôžu vzdať svojej právomoci alebo ju odmietnuť, ak sporný prípad súvisí so Španielskom a súdy jednotlivých štátov spojených s týmto prípadom odmietli svoju právomoc.

Código Civil (Občiansky zákonník)

Podľa jeho článku 40 je bydliskom fyzických osôb na účely uplatnenia práv a plnenia občianskych povinností v zásade miesto ich obvyklého pobytu, zatiaľ čo bydliskom diplomatov, ktorí z dôvodu výkonu svojej funkcie majú pobyt v zahraničí a ktorí požívajú právo extrateritoriality, je ich posledné bydlisko na území Španielska.

Zhrnutie skutkového stavu a konania vo veci samej

- 1 Účastníci konania uzavreli manželstvo 25. augusta 2010 na Veľvyslanectve Španielskeho kráľovstva v Guinei-Bissau. Ich manželstvo je zapísané v konzulárnej matričnej knihe Guiney-Bissau. Majú dve deti, ktoré sa narodili 10. októbra 2007 a 30. júla 2012 v Manrese (Barcelona). Manželka má španielsku štátnu príslušnosť. Manžel má portugalskú štátnu príslušnosť. Deti majú španielsku a portugalskú štátnu príslušnosť.
- 2 Manželia bývali v Guinei-Bissau od augusta 2010 do februára 2015, keď sa presťahovali do Togskej republiky. Rozišli sa v júli 2018. Od ich rozchodu matka a maloleté deti naďalej bývajú v nehnuteľnosti, v ktorej manželia spoločne žili, v Togu a manžel býva v hoteli v tej istej krajine.
- 3 Obaja manželia sú pracovníkmi Európskej komisie na jej zastúpení v Togu. Sú zaradení do kategórie zmluvných zamestnancov. Podľa predložených listín zmluvní zamestnanci nezískavajú postavenie diplomata členského štátu vzhľadom

na zmluvný vzťah, ktorý existuje medzi nimi a uvedenou inštitúciou. Zmluvní zamestnanci majú v krajine určenia postavenie diplomatických zástupcov Únie, ale v členských štátoch EÚ sa považujú len za zamestnancov Únie. Majú postavenie diplomatov, ktorého platnosť je obmedzená na krajinu pobytu a na obdobie výkonu funkcie.

- 4 Dňa 6. marca 2019 podala M P A na Juzgados de Primera Instancia de Manresa (Barcelona) [Súd prvého stupňa Manresa (Barcelona) (Španielsko)] návrh na rozvod manželstva uzavretého s L C DAS N M T. V návrhu sa navrhuje, aby súd rozviedol manželstvo a zrušil majetkový režim manželov a tiež určil režim a spôsob starostlivosti o maloleté deti a výkonu rodičovských práv a povinností vo vzťahu k nim, priznal výživné na deti a upravil užívanie nehnuteľnosti, v ktorej bývala rodina, nachádzajúcej sa v Togu.
- 5 Prvostupňový súd rozhodnutím z 3. júna 2019 prijal návrh na ďalšie konanie. Odporca vzniesol námietku nedostatku medzinárodnej právomoci, pričom uviedol, že španielske súdy nemajú právomoc rozhodnúť v konaní. Uvedený súd rozhodnutím z 9. septembra 2019 vyhovel tejto námietke a rozhodol, že nemá medzinárodnú právomoc rozhodnúť v konaní. Prvostupňový súd sa vo svojom rozhodnutí opiera o neexistenciu obvyklého pobytu v Španielsku. Proti tomuto rozhodnutiu podala manželka odvolanie na vnútroštátnom súde.

Základné tvrdenia účastníkov konania vo veci samej

- 6 **Manželka** tvrdí, že obaja manželia majú štatút diplomatov ako zamestnanci EÚ akreditovaní v krajinách určenia a že uvedený štatút udeľuje hostiteľská krajina a vzťahuje sa aj na maloleté deti. Predkladá nasledujúce listiny: „preukaz“, ktorý označuje za diplomatický pas; svoj diplomatický preukaz a diplomatické preukazy svojich detí, ktoré vydal africký orgán; list chargé d'affaires EÚ v Togskej republike a zoznam diplomatov zastúpenia EÚ v Togu, na ktorom sú uvedení manželia. Tieto listiny podporujú záver vyjadrený vo vyššie uvedenom bode 3.
- 7 Tvrdí, že právomoc rozhodnúť o rozvode, o rodičovských právach a povinnostiach a o výživnom sa určuje podľa nariadení EÚ na základe obvyklého pobytu a že podľa článku 40 Občianskeho zákonníka miestom obvyklého pobytu nie je miesto, kde pôsobí ako predstaviteľka EÚ, ale miesto pobytu pred získaním uvedeného štatútu, teda Španielsko.
- 8 Tiež uvádza, že sa na ňu vzťahuje imunita priznaná článkom 31 Viedenského dohovoru a že jej žalobné návrhy nespadajú pod výnimky uvedené v spomenutom článku.
- 9 Domáha sa uplatnenia *forum necessitatis*, ktoré upravujú uvedené nariadenia, a opisuje situáciu, v ktorej sa nachádzajú togské súdy. Predkladá správy, ktoré vypracovala Rada Valného zhromaždenia OSN pre ľudské práva (správu zo 17. augusta 2016, v ktorej sa uvádza, že absentuje primerané a sústavné vzdelávanie sudcov a pretrváva klíma beztrestnosti za porušovanie ľudských práv,

a správu z 22. augusta 2016, v ktorej je vyjadrená obava OSN, pokiaľ ide o nezávislosť súdnej moci, prístup k spravodlivosti a beztretnosť za porušovanie ľudských práv, a uvedená poznámka Vysokkej komisárky OSN pre ľudské práva, že na súdoch pôsobia zástupcovia bez právnického vzdelania ako sprostredkovatelia medzi niektorými sudcami a účastníkmi konania, čo podľa jej názoru podporuje korupčné správanie) a v ktorej sa uvádza, že Výbor pre odstránenie diskriminácie žien vyzval Togo, aby zabezpečilo účinný prístup žien k súdom.

- 10 **Manžel** tvrdí, že manžel ani manželka nie sú diplomatickými zamestnancami svojich krajín – Španielska a Portugalska –, ale sú pracovníkmi Európskej komisie, ktorí pôsobia na jej zastúpení v Togu na základe pracovného pomeru ako zmluvní zamestnanci. Tvrdí, že „preukaz“ nie je diplomatickým pasom, ale cestovým preukazom alebo dokladom platným na území tretích krajín, ktoré nie sú členmi Európskej únie.
- 11 Tvrdí, že sa neuplatní Viedenský dohovor, ale uplatní sa Protokol č. 7 o výsadách a imunitách EÚ, ktorý sa vzťahuje výlučne na úkony uskutočňované pri výkone úradnej moci.
- 12 Nesúhlasí s uplatnením *forum necessitatis*.
- 13 Z týchto dôvodov tvrdí, že miestom obvyklého pobytu je Togo a že španielske sudy nemajú právomoc na základe uplatniteľných nariadení.

Zhrnutie odôvodnenia návrhu na začatie prejudiciálneho konania

Všeobecný opis problematiky

- 14 Pri určovaní medzinárodnej právomoci súdov na rozhodovanie v rozvodovom konaní, v ktorom sa tiež navrhuje prijatie opatrení týkajúcich sa rodičovských práv a povinností, výživného na maloleté deti a zrušenia majetkového režimu manželov, treba použiť tri nariadenia Európskej únie: nariadenie č. 2201/2003, nariadenie č. 4/2009 a nariadenie 2016/1103. Právomoc sa v týchto nariadeniach určuje podľa dvoch základných pojmov, ktorými sú obvyklý pobyt a štátna príslušnosť. Hlavným hraničným ukazovateľom na určenie právomoci súdov v tomto prípade je obvyklý pobyt, keďže manželia majú odlišnú štátnu príslušnosť. V uvedených nariadeniach však nie je vymedzený význam pojmu obvyklý pobyt.
- 15 Súdny dvor nerozhodol o pojme obvyklý pobyt dospelých v prípadoch rozvodu. Vydané rozsudky sa týkajú pojmu obvyklý pobyt maloletých detí: rozsudky zo 17. októbra 2018, UD (C-393/18 PPU, EU:C:2018:835); z 8. júna 2017, OL (C-111/17 PPU, EU:C:2017:436); z 9. októbra 2014, C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268); z 22. decembra 2010, Mercredi (C-497/10 PPU), a z 2. apríla 2009, A (C-523/07, EU:C:2009:225). V uvedených rozhodnutiach sa – vždy v súvislosti s obvyklým pobytom maloletých detí –:

- uvádza, že nariadenie č. 2201/2003 neobsahuje žiadnu definíciu pojmu „obvyklý pobyt“;
 - spresňuje, že ide o autonómny pojem práva Únie, a preto ho treba definovať s ohľadom na kontext ustanovení tohto nariadenia a ním sledovaný cieľ, najmä s ohľadom na cieľ, ktorý vyplýva z odôvodnenia 12 tohto nariadenia, podľa ktorého sú kritériá právomoci upravené týmto nariadením tvorené tak, aby zodpovedali najlepšiemu záujmu dieťaťa, najmä kritériu blízkosti;
 - pri určovaní obvyklého pobytu maloletých detí sa berú do úvahy rôzne faktory, najmä miesto, v ktorom je maloletý do určitej miery sociálne a rodinne integrovaný, pričom na tento účel sa berie do úvahy dĺžka, pravidelnosť, podmienky a dôvody pobytu v tomto štáte, aj keď dĺžka pobytu maloletého v určitom štáte nie je sama osebe rozhodujúca na to, aby táto osoba mala obvyklý pobyt v tomto štáte; táto dĺžka pobytu môže byť nepriamym dôkazom, ktorý sa však musí posudzovať spolu s inými okolnosťami. Možno vziať do úvahy aj štátnu príslušnosť maloletého, podmienky školskej dochádzky a jazykové znalosti maloletého, ako aj jeho rodinné a sociálne väzby. Vždy sa vyžaduje, aby bol maloletý v členskom štáte v určitom okamihu fyzicky prítomný.
- 16 Neexistuje judikatúra týkajúca sa pojmu obvyklý pobyt manželov na určenie právomoci vo veci rozvodu. Neexistuje ani judikatúra týkajúca sa obvyklého pobytu maloletých v prípade, o ktorý ide v prejednáwanej veci, teda otázky, aký vplyv na určenie obvyklého pobytu má diplomatický alebo iný obdobný štatút osôb, ktoré vykonávajú úlohy ako pracovníci alebo zamestnanci Európskej únie a ktoré sú vyslané do tretích štátov na plnenie uvedených úloh.

O neuplatnení vnútroštátnych právnych pojmov

- 17 Vnútroštátny súd sa domnieva, že sa neuplatní článok 40 španielskeho Občianskeho zákonníka, na ktorom navrhovateľka zakladá právomoc španielskych súdov, keďže v judikatúre Súdneho dvora týkajúcej sa obvyklého pobytu maloletých detí sa jednoznačne uvádza, že pojem obvyklý pobyt je autonómnym pojmom práva Únie a že pri určovaní jeho významu a dosahu nemožno uplatniť vnútroštátne právo členských štátov.

O pojme obvyklý pobyt manželov na účely určenia právomoci na rozhodnutie o návrhu na rozvod a priznanie výživného

- 18 Pri posudzovaní otázky, kde majú manželia, ktorí navrhujú rozvod, obvyklý pobyt, je potrebné určiť, či je pobyt manželov v krajine, akou je Togo, dočasný, obvyklý alebo stabilný. Treba vziať do úvahy, že pobyt v uvedenej krajine priamo súvisí s plnením ich úloh ako zmluvných zamestnancov Európskej komisie a že sa môže meniť na základe uvedených úloh a potrieb Komisie. V tomto zmysle treba posúdiť, či je ich postavenie pracovníkov Európskej únie rozhodujúcou okolnosťou na odôvodnenie záveru, že v Togu nemajú obvyklý pobyt na účely

článku 3 nariadenia č. 2201/2003 a článku 3 nariadenia č. 4/2009. Tiež treba posúdiť, či pri určovaní obvyklého pobytu možno vziať do úvahy väzbu založenú na (španielskej) štátnej príslušnosti matky, jej pobyt v Španielsku pred uzavretím manželstva, jednu zo štátnych príslušností detí a miesto ich narodenia (Španielsko).

O pojme obvyklý pobyt maloletých detí zmluvných zamestnancov EÚ

- 19 Ak má postavenie zmluvných pracovníkov Európskej únie vplyv na určenie obvyklého pobytu rodičov v tom zmysle, že sa konštatuje, že pobyt v Togu nie je rozhodujúci pre stanovenie obvyklého pobytu rodičov, vnútroštátny súd sa pýta, či obvyklý pobyt, ktorý je odvodený od uvedeného postavenia, ovplyvňuje určenie obvyklého pobytu maloletých detí.

O výklade článkov 6, 7 a 14 nariadenia č. 2201/2003

- 20 Ak postavenie pracovníkov Európskej únie nemá nijaký vplyv na určenie obvyklého pobytu manželov v členskom štáte, vnútroštátny súd má pochybnosti o tom, či sa majú uplatniť ustanovenia nariadenia č. 2201/2003 o zostatkovej právomoci (v prípade rozvodu článok 7 a v prípade rodičovských práv a povinností článok 14), a o tom, aký vplyv má článok 6 tohto nariadenia na uplatnenie uvedených ustanovení.
- 21 Článok 6 by totiž mohol v tomto prípade brániť uplatneniu článkov 7 a 14 a v dôsledku toho uplatneniu vnútroštátnych predpisov týkajúcich sa určenia právomoci vo veciach rozvodu a rodičovských práv a povinností. Odporca má portugalskú štátnu príslušnosť (je štátnym príslušníkom členského štátu), a preto vzniká pochybnosť, či
- a) ho v súlade s článkom 6 možno žalovať v inom členskom štáte (v tomto prípade v Španielsku) iba v súlade s článkami 3, 4 a 5, pričom nie je možné uplatniť španielske vnútroštátne predpisy, ako dovoľujú články 7 a 14 tohto nariadenia, alebo či
 - b) naopak postavenie štátneho príslušníka členského štátu nevyklučuje možnosť žalovať ho v súlade s vnútroštátnymi predpismi iného členského štátu, ak podľa uvedeného nariadenia nemá právomoc žiadny členský štát. Prejednávaný prípad sa odlišuje od prípadu, v ktorom bol vydaný rozsudok z 29. novembra 2007, *Sundelind López* (C-68/07, EU:C:2007:740), v ktorom odporca nebol štátnym príslušníkom členského štátu.

O možnom porušení článku 47 Charty

- 22 Vnútroštátny súd sa pýta, či v prípade, akým je tento, v ktorom manželia majú silné väzby s členskými štátmi (štátna príslušnosť, predchádzajúci pobyt), je v rozpore s článkom 47 Charty, ak nariadenie č. 2201/2003 nedovoľuje uplatniť ustanovenia vnútroštátneho práva na určenie právomoci dotknutého štátu, alebo ak

na základe uplatnenia uvedených ustanovení nemá právomoc žiaden členský štát, pokiaľ existujú dôvodné pochybnosti o nestrannosti alebo nezávislosti súdov tretieho štátu.

O potrebe určiť podmienky na uplatnenie forum necessitatis v nariadení č. 4/2009

- 23 Ak postavenie pracovníkov Európskej únie nezakladá ich obvyklý pobyt v niektorom členskom štáte a uplatní sa ustanovenie o zostatkovej právomoci, španielske súdy by vzhľadom na španielsku štátnu príslušnosť matky mali právomoc rozhodnúť o opatreniach týkajúcich sa rodičovských práv a povinností na základe článku 22c písm. d) LOPJ. Nemali by právomoc rozhodnúť o rozvode podľa článku 22c písm. c) LOPJ. Tiež by nemali právomoc určiť výživné na deti na základe nariadenia č. 4/2009, v ktorom sa nenachádza ustanovenie o zostatkovej právomoci. Pravidlo obsiahnuté v článku 3 písm. d) tohto nariadenia sa neuplatní, lebo právomoc sa zakladá na štátnej príslušnosti.
- 24 Je potrebné, aby Súdny dvor konkretizoval, ako sa má vykladať *forum necessitatis* v zmysle článku 7 uvedeného nariadenia a spresnil:
- ktoré podmienky musia byť podľa jeho názoru splnené na to, aby sa konštatovalo, že konanie sa nemôže účinne začať alebo uskutočniť v treťom štáte, ktorý má so sporom úzku väzbu (v tomto prípade v Togu),
 - či je potrebné, aby účastník konania preukázal, že neúspešne podal alebo sa pokúsil podať návrh na začatie konania v uvedenom štáte,
 - či štátna príslušnosť niektorého z účastníkov konania predstavuje dostatočnú väzbu s členským štátom.